

Udział wojsk husyckich pod dowództwem Jana Čapka w wyprawie przeciw Zakonowi Krzyżackiemu w r. 1433

Łukasz Burkiewicz

Summary

Participation of the Hussite Troops under the Command of Jan Čapek in the Military Expedition against the Teutonic Knights in 1433

The author deals with the role of the Czech nobleman Jan Čapek of Sány in the preparation and realization of a military expedition of the Czech Hussites together with the Poles against the Teutonic Knights to the Baltic coast in the year 1433. He follows the course of individual military operations and describes Čapek's position among army leaders. There are a lot of written records of this military expedition in contemporary chronicles that do not always seem to be reliable. Čapek played a big part during the expedition even after the arrival of the main Polish troops. The pinnacle of this military expedition was a six-week long siege of the town of Chojnice. To stand on the Baltic coast was a considerable experience and achievement for the Czech soldiers as well. The military expedition to the Baltic exerted a big influence on Čapek's future career, particularly in view of his later decision to join the Polish army as a mercenary.

David Papajík

UDZIAŁ WOJSK HUSYCKICH POD DOWÓDZTWE JANA ČAPKA W WYPRAWIE PRZECIw ZAKONOWI KRZYŻACKIEMU W 1433 ROKU

Jednym z głównych uczestników ze strony czeskiej podczas czesko-polskiej wyprawy wojennej przeciwko zakonowi krzyżackiemu w 1433 roku był czeski szlachcic Jan Čapek z Sán. Ponieważ jego los nie jest w Polsce zbyt dobrze znany, na wstępie przedstawimy jego sylwetkę¹.

Jan Čapek z Sán wywodził się z niższej szlachty pochodzącej z regionu środkowych Czech. Jego domostwem było prawdopodobnie grodzisko koło wioski Sány, niedaleko miasta Poděbrady. Nie są znane jego losy aż do 1427 roku. Dopiero w tym roku Čapek jest wymieniony jako dowódca części wojsk „sierotek” podczas obrony Náchoda przeciwko najazdowi Ślązaków. Trzeba wyjaśnić, że nazwę „sierotki” przyjęli wschodnioczescy husyci, którzy po śmierci swego przywódcy Jana Žižki z Trocnova w 1424 roku zostali „osieroceni”. Čapek w bitwie pod Náchodem szczególnie nie zabłysnął, ponieważ dał się z własnym wojskiem zwabić przez wycofujących się Ślązaków daleko od murów obronnych Náchoda. Wykonywali oni tylko manewr wymijający i w chwili, kiedy husyci („sierotki”) byli daleko od Náchoda, zaatakowali ich i rozgromili. Opisane powyżej dowódcze niepowodzenie Čapka chyba nie pozostawiło śladu na jego dalszej karierze, chociaż na kilka lat zniknął z materiałów źródłowych. Znow pojawił się w nich w 1431 roku, kiedy już występuje jako główny dowódca wojsk „sierotek”, które były na wyprawie wojennej na Węgrzech. Podczas wyprawy doszło do konfliktu między Čapkem oraz dowódcą taborytów (jedną z głównych frakcji husytów), Prokopem Wielkim. Przyczyną sporu była kwestia podziału łupów i dalszego kierunku wyprawy. Čapek proponował ją kontynuować, Prokop Wielki chciał wracać do Czech. Kiedy wojska taborytów wróciły do Czech bez problemów, wojsko Čapka podczas wycofywania się zostało zdziesiątkowane

¹ Uzupełniona i zrewidowana wersja oryginalnego czeskiego tekstu, który został opublikowany w czasopiśmie „Kultúrne dejiny” (D. Papajík, *Polsko-sirotiči vojenská výprava proti řádu německých rytířů k Baltskému moři v roce 1433*, „Kultúrne dejiny” 2010, č. 2, s. 186–205).

przez wojska węgierskie. Po powrocie do domu Čapek oskarżał Prokopa Wielkiego o przyczynienie się do niepowodzenia wyprawy².

Mimo wymienionych powyżej niepowodzeń militarnych Jana Čapka z Sán jego pozycja w Czechach husyckich się wzmacniała. Čapek został przedstawicielem radykalnego odłamu husytów, który nie chciał zawrzeć umowy z królem węgierskim i rzymskim (później cesarzem), Zygmuntem Luksemburskim, oraz z przedstawicielami kościoła rzymskiego. Postawa ta nie przeszkadzała mu w nawiązaniu w 1432 roku intensywnych kontaktów z panującą polską dynastią.

Prawdopodobnie przed 22 lipca 1432 roku po wygranych walkach na Śląsku wojsko husyckie wróciło do Czech. Nie wrócili jednak najwyżsi dowódcy, Jan Čapek z Sán oraz Otík z Lozy, ponieważ byli oczekiwani na rokowaniach dyplomatycznych z polskim królem Władysławem Jagiełłą. Pierwotnie rokowania miały się odbyć w Oleśnicy, ale ze względu na częste pożary miasta zostały przeniesione do Pabianic³. Rozmowy z przedstawicielami husytów inicjowała strona polska. Polski król nie myślał o rozejmie z czeskimi husytami, na to by mu katolicka Europa nie pozwoliła, jego cel był odmienny. Szukał sprzymierzeńca w walce przeciwko zakonowi krzyżackiemu. Według dawniejszej czeskiej historiografii głównym przedstawicielem husytów podczas rokowań z polskim królem był Prokop Wielki, w nowszej historiografii nie przyjmuje się takiego stanowiska⁴. Główną rolę w rokowaniach z polskim królem odegrał niewątpliwie Jan Čapek z Sán, który podczas rozmów wyeliminował przedstawiciela taborytów Otíka z Lozy⁵.

Pomiędzy 24 lipca i 11 sierpnia 1432 roku Jan Čapek z Sán i Otík z Lozy zawarli z polskim królem Władysławem umowę o połączeniu sił przeciwko swoim nieprzyjaciołom, głównie Niemcom. Niestety tekst umowy się nie dochował. Mamy tylko tendencyjne informacje spisane przez polskiego kronikarza Jana Długosza oraz kilka wzmianek w ówczesnej korespondencji⁶. Choć nie znamy dokładnej treści umów pabianickich, jest oczywiste, że ich podstawą była kwestia udzielenia Polsce pomocy husytów w walce przeciwko zakonowi krzyżackiemu. Polski król był świadomy walorów wojskowych husytów, dlatego chciał wykorzystać ich umiejętności w walce przeciwko głównemu nieprzyjacielowi państwa polskiego. Polski król hojnie obdarował husytów, którzy następnie powrócili do Czech.

² Na ten temat więcej D. P a p a j i k, *Jan Čapek ze Sán. Jezdec na konce světa. Vojevůdce, kondotier a zbohatlík 15. století*, České Budějovice 2011.

³ *Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges*, II. Band (red. F. Palacky), Prag 1873, s. 287, č. 806.

⁴ Na temat głównej roli Prokopa Wielkiego podczas rokowania w Pabianicach V. V. T o m e k, *Dějiny válek husitských (r. 1419–1436)*, Praha 1898, s. 527; J. M a c e k, *Husité na Baltu a ve Velkopolsku*, Praha 1952, s. 35. Z kolei o celowej absencji Prokopa (z powodu delikatności całej sprawy) przypuszcza F. Š m a h e l, *Husitská revoluce*, 3. díl, Praha 1996, s. 255 m.in. dlatego, że podczas rokowań nie wspominają o nim żadne źródła. Ibidem, s. 255.

⁵ Tak ibidem, s. 255.

⁶ *Urkundliche Beiträge*, 2, 1873, s. 303, č. 818 (list palatyna Gary do króla Zygmunta z 19 VIII 1432 roku informującego go o umowie między Czechami i Polakami); *Roczniki, czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego Jana Długosza*, t. 11–12 (1431–1444), Warszawa 2004, s. 69–70.